SOOČENJE JEZIKOSLOVNIH NAZOROV

Ko je leta 2001 izšel Slovenski pravopis z novim pravopisnim slovarjem, je – čeprav so takrat številni dogodki svojo pomembnost črpali bolj iz koledarske pomenljivosti prvega leta novega tisočletja – bilo to leto za slovensko jezikoslovno stroko in tudi za slovensko kulturo leto prvovrstnega dogodka. Za pravopise je to na Slovenskem veljalo od vsega začetka, od Levčevega naprej, saj je pravopis z uravnavanjem izrazne ravni jezika najpomembnejši kazalnik ne samo njegove knjižnosti, ampak nasploh kultiviranosti.

Od Levčevega pravopisa naprej tudi velja, da so (zlasti ob izrazitih reformnih posegih) izidi pravopisov zmeraj spodbudili živahne razprave, pogosto nasprotovanja nestrokovne, kakor tudi strokovne javnosti, spričo česar ni bila prehudo zgrešena oznaka, da smo Slovenci narod jezikovnih prepirljivcev. Smo, čeprav ne samo mi, tudi drugod so. A pri nas velja ta oznaka skoraj izključno za nekatere pravopisne stvari, povezane torej z navado pisanja. To mora biti utripajoča rdeča lučka za vsakogar, ki kani izpeljati kako pravopisno reformo.

Slovenski pravopis 2001 je vse kaj drugega. V slovarskem delu je naslonjen na SSKJ, prinaša pa tudi tu veliko novega, neposredno ali posredno zadevajočega sam pravopis, vendar toliko bolj vznemirljivega za jezikoslovno stroko. Zato je ne samo spodbudno, ampak novemu pravopisu tudi v čast, da se je zbrala okrogla miza jezikoslovcev – devet po številu – k razpravi o tej pomembni knjigi in k ustvarjalnemu kresanju mnenj. Njihovi prispevki so v letu 2002 izšli v zborniku 38. seminarja slovenskega jezika, literature in kulture. S tem so postali dostopni tudi drugim, ki jih stvar zanima, pa takrat niso bili zraven.

Slavistična revija je z veseljem sprejela v natis odgovor predsednika pravopisne komisije SAZU profesorja Jožeta Toporišiča. Avtor odgovarja vsem razpravljalcem po vrsti, šestim, »negativistično zastavljenim«, tudi polemično, kakor nastopajo v zborniku okrogle mize, na posamezne enote pa se – po načelu razpravne gospodarnosti – sklicuje samo z navedbami strani, kjer so. To zahteva, da ima bralec Toporišičevega odgovora pred seboj tudi daljše besedilne enote omenjenega zbornika, da bi mu bilo sproti razvidno, za kaj gre. V uredništvu smo zato hoteli spremljanje spornih zadev v odgovoru olajšati s tem, da skupaj z odgovorom ponatisnemo (zgolj s popravki tiskarskih napak) razprave iz okrogle mize in tako praktično spravimo vse na eno mesto. To se nam ni zdela prevelika razsipnost, posebno še, ker se je pri tem rodila ideja o »pravopisni številki« Slavistične revije. Sedem razpravljalcev je Toporišičevemu odgovoru pristavilo še dodatna pojasnila, s tematiko, ki vsebino novega pravopisa zadeva tako ali drugače, pa so se priključili še štirje razpravljalci, ki s prispevki niso sodelovali pri okrogli mizi. Tako se je celotna vsebina druge letošnje številka SR razporedila v tri enote: najprej so besedila iz okrogle mize, v drugi so Toporišičevi odgovori posamičnim pripombam in odgovori Toporišiču, tretjo enoto pa tvorijo ostali štirje sestavki, nanašajoči se na Pravopis 2001. Menimo, da je revija z zaokroženim naborom pravopisu posvečenih besedil izkazala tej pomembni knjigi zasluženo pozornost, zainteresiranemu bralcu pa ponudila zadevno tematiko v enem kosu. Člani uredništva, vsi po vrsti tudi učitelji, smo pristavili še svoj lonček: štu-

dentom bo pri seznanjanju z mnogimi, vemo, da ne samo pravopisnimi postavkami v novem pravopisu in kritikami v zvezi s tem, olajšano iskanje po enem viru, in ker je revija tudi na spletnih straneh, je vse, kar je tam, mogo-če s preprosto tehniko pri obravnavi prenašati na zaslone v predavalnicah.

Nadvse razveseljivo je, da so se k razpravam o novem pravopisu priglasili jezikoslovci najmlajše generacije. Iz priobčenega se vidi, kako številni so, na kako različne jezikoslovne specialnosti posegajo in kako temeljito so se usposobili tudi v teoretičnem pogledu. Vendar bi sklepali prepovršno, ko bi kritične pripombe k novemu pravopisu razumeli kot preprost (pravzaprav naravni) generacijski spor o posameznostih živega jezika, ki pač doživlja svoje spremembe. Generacijski spor seveda je, pri enem od razpravljalcev je celo imenovan tako, a sedanji pravopis je – mimo tipično pravopisnih vprašanj – priklical nasprotovanje iz drugačnega jezikoslovnega nazora o temeljnih pravopisnih rečeh, o tem, kaj, kako in koliko pravopis predpisuje oziroma opisuje, katero jezikovno gradivo je za to relevantno, kaj je stvar pravopisa, kaj pa drugih specialnih priročnikov itd. Polemični pristop k tem vprašanjem sam ne sebi ni nič slabega, saj prispeva k razvoju jezikoslovne misli. Razpravljalci so se pač dotaknili tistega, o čemer imajo drugačno mnenje, zato ni prav, da se pripombe k pravopisu v obrambi kar počez uvrstijo med »negativistične nastrojenosti« nasproti njemu.

Ne glede na to nas veseli, ker pričujoča polemika izpričuje, da se je izvila iz objema žolčnosti in tukaj – skoro v celoti – deluje na ravni spodobnega izražanja nasprotnih mnenj. Človeško je sicer, da v takih polemikah ostane tudi kje kakšna zamera, a te imajo znano usodo: minejo skupaj z nami. Ostane tisto, kar smo vrednega napisali v korist slovenske jezikoslovne stroke.

Tomo Korošec
glavni urednik